

Súd:	Najvyšší súd SR
Spisová značka:	1CdoGp/1/2019
Identifikačné číslo spisu:	4618201014
Dátum vydania rozhodnutia:	16.12.2019
Meno a priezvisko:	JUDr. Janka Cisárová
Funkcia:	sudca
ECLI:	ECLI:SK:NSSR:2019:4618201014.1

UZNESENIE

Najvyšší súd Slovenskej republiky v konaní o zapretie otcovstva účastníkov konania 1/ maloletej X. nar. XX. H. XXXX, bývajúcej u matky, zastúpenej Úradom práce sociálnych vecí a rodiny Topolčany, so sídlom v Topolčanoch, Škultétyho 1577/8, 2/ matky F. nar. XX. P. XXXX, bývajúcej v E., 3/ mužovi, ktorého otcovstvo má byť zapreté F. nar. XX. G. XXXX, bývajúceho v E., vedenom na Okresnom súde Topolčany pod sp. zn. 5 Pc 12/2018, o dovolaní generálneho prokurátora Slovenskej republiky proti rozsudku Okresného súdu Topolčany z 2. júla 2018 č. k. 5 Pc 12/2018-44, takto

rozhodol:

Najvyšší súd Slovenskej republiky rozsudok Okresného súdu Topolčany z 2. júla 2018 č. k. 5 Pc 12/2018-44 z r u š u j e a vec mu vracia na ďalšie konanie.

Odôvodnenie

1. F., muž, ktorého otcovstvo má byť zapreté (v konaní pred súdom prvej inštancie a v dovolaní generálneho prokurátora tiež označovaný ako „navrhovateľ“, pozn. dovolacieho súdu) sa návrhom podaným na Okresnom súde Topolčany 13. apríla 2018 domáhal, aby súd určil, že nie je otcom maloletej X., narodennej XX. H. XXXX, ktorá sa narodila počas jeho spolužitia s matkou maloletého dieťaťa. V návrhu ako dôvod, pre ktorý sa necíti byť biologickým otcom maloletej uviedol, že zrušenie otcovstva je dohodnuté s matkou, ktorá od 10. marca 2017 mu zreteľne dávala najavo, že nie je otcom maloletej.

2. Okresný súd Topolčany (ďalej aj „súd prvej inštancie“) rozsudkom z 2. júla 2018 č. k. 5 Pc 12/2018-44 určil, že navrhovateľ F., nar. XX. G. XXXX nie je otcom maloletej X., nar. XX. H. XXXX z matky F., nar. XX. P. XXXX. Zároveň rozhodol, že žiaden z účastníkov nemá právo na náhradu trov konania. Podľa odôvodnenia rozhodnutia z vykonaného dokazovania mal preukázané, že navrhovateľ s matkou nie sú manželia, dňa XX. H. XXXX porodila matka maloletú X. a ako otec bol do rodného listu maloletej zapísaný navrhovateľ na základe súhlasného vyhlásenia rodičov. Rozsudkom Okresného súdu Topolčany z 28. júna 2017, č. k. 10 P 9/2017-79 súd maloletú zveril do osobnej starostlivosti matky, ktorá maloletú zastupuje a spravuje jej majetok. Otec (navrhovateľ) bol zaviazaný prispievať na výživu maloletej sumou 30 € mesačne a styk otca s maloletou upravený nebol. Navrhovateľ aj matka sa v konaní vyjadrili tak, že navrhovateľ nie je biologickým otcom dieťaťa a kolízny opatrovník odporučil

návrhu vyhovieť. Na základe takto zisteného skutkového stavu považoval preto súd prvej inštancie návrh za dôvodný a vyhovel mu.

3. Proti tomuto rozhodnutiu súdu prvej inštancie podal dovolanie generálny prokurátor v zmysle ustanovenia § 78 ods. 1 zákona č. 161/2015 Z.z. Civilný mimosporový poriadok (ďalej len „CMP“) a navrhol napadnuté rozhodnutie zrušiť a vec vrátiť súdu prvej inštancie na ďalšie konanie s odôvodnením, že súd v danej veci nezistil skutočný stav veci, hoci tak bol povinný. Uviedol, že súd vychádzal iba z návrhu na začatie konania, jeho doplnenia, vyjadrenia matky a kolízneho opatrovníka. Poukázal na to, že konanie podľa CMP je ovládané zásadou materiálnej pravdy a súd bol povinný zistiť skutočný stav veci. To sa v danej veci nestalo a súd vo vzťahu k otcovstvu navrhovateľa nevykonával žiadne dokazovanie, ktoré by otcovstvo vylučovalo. Rovnako súd nevykonával žiadne dokazovanie smerujúce k objasneniu okolností, ktoré viedli navrhovateľa a matku k určeniu otcovstva súhlasným vyhlásením, absentovalo aj dokazovanie súdu objasňujúce zmenu ich postoja k tomu, kto je otcom maloletej. Mal za to, že existuje verejný záujem na zrušení napadnutého rozhodnutia, ktorý prevyšuje nad zachovaním jeho nezmeniteľnosti a právnej istoty a to vzhľadom na závažnosť dôsledkov, ktoré má určenie otcovstva súhlasným vyhlásením rodičov, ako aj rozhodnutie súdu negujúce takto určené otcovstvo. Ochrana práv maloletej spočíva v tom, že otcovstvo, ktoré bolo pôvodne určené súhlasným vyhlásením rodičov, by malo byť zapreté iba na základe jednoznačného a hodnoverného preukázania, že otcovstvo navrhovateľa je vylúčené. Bez reálneho zistenia skutočného stavu veci možno návrh navrhovateľa v danej veci považovať za špekulatívny, v snahe zbaviť sa zákonnej vyživovacej povinnosti.

4. F. vo vyjadrení nesúhlasil s dovolaním generálneho prokurátora. Rozsudok súdu prvej inštancie považoval za zákonný a plne v poriadku, žiadal ho ponechať, nakoľko nie je dôvod rušiť ho, či meniť...

5. Úrad práce, sociálnych vecí a rodiny Topoľčany podal v reakcii na dovolanie generálneho prokurátora vyjadrenie, v ktorom dal na vedomie aktuálne informácie o stave starostlivosti o maloletú. Uviedol, že maloletá vyrastá u matky v harmonickom prostredí, kde je zabezpečená ochrana jej dôstojnosti, telesného, duševného či citového vývinu.

6. Matka maloletej sa k dovolaniu generálneho prokurátora nevyjadrila.

7. Po posúdení dovolacích tvrdení, obsahu napadnutého rozhodnutia a celého spisu dospel najvyšší súd k záveru, že dovolanie generálneho prokurátora je dôvodné, a to z nasledujúcich dôvodov.

8. Podľa § 78 ods. 1 CMP proti právoplatnému rozhodnutiu súdu v konaní podľa tohto zákona je prípustné dovolanie generálneho prokurátora Slovenskej republiky (ďalej len „generálny prokurátor“), ak to vyžaduje verejný záujem alebo ochrana práv a ak nápravu nemožno v čase podania dovolania generálneho prokurátora dosiahnuť inými právnymi prostriedkami.

Podľa § 78 ods. 2 CMP dovolanie generálneho prokurátora je prípustné, ak potreba zrušiť alebo zmeniť právoplatné rozhodnutie prevyšuje nad záujmom zachovania jeho nezmeniteľnosti a nad princípom právnej istoty.

9. Podľa § 83 CMP dovolanie generálneho prokurátora možno odôvodniť tým, že a) sa rozhodlo vo veci, ktorá nepatrí do právomoci súdov, b) ten, kto v konaní vystupoval ako účastník, nemal procesnú subjektivitu, c) účastník nemal spôsobilosť samostatne konať pred súdom v plnom rozsahu a nekonal za neho zákonný zástupca alebo procesný opatrovník, d) v tej istej veci sa už prv právoplatne rozhodlo alebo v tej istej veci sa už prv začalo konanie, e) rozhodoval vylúčený sudca alebo nesprávne obsadený súd, f) došlo k zásahu do práva na spravodlivý proces, g) konanie má inú vadu, ktorá mohla mať za následok nesprávne rozhodnutie vo veci, h) súd nesprávne alebo neúplne zistil skutočný stav veci, i) rozhodnutie vychádza z nesprávneho právneho posúdenia veci.

10. Podľa § 80 ods. 2 CMP generálny prokurátor môže podať dovolanie aj bez podnetu vo veciach, v ktorých môže prokurátor do konania vstúpiť, a to aj vtedy, ak prokurátor do konania nevstúpil.

11. Podľa § 35 CMP súd je povinný zistiť skutočný stav veci.

Podľa § 36 CMP súd je povinný vykonať aj iné dôkazy, ako navrhli účastníci konania, ak je to potrebné na zistenie skutočného stavu veci.

Podľa § 37 CMP súd si môže osvojiť zhodné skutkové tvrdenia účastníkov, ak nemá pochybnosti o ich pravdivosti, len ak nie sú v rozpore s vykonaným dokazovaním.

12. Podľa § 93 ods. 1 zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine muž, ktorého otcovstvo bolo určené súhlasným vyhlásením rodičov, môže otcovstvo pred súdom zaprieť do troch rokov odo dňa jeho určenia, len ak je vylúčené, že by mohol byť otcom dieťaťa; táto lehota sa neskončí pred uplynutím troch rokov od narodenia dieťaťa.

Podľa Čl.5 základných zásad zákona č. 36/2005 Z.z. o rodine záujem maloletého dieťaťa je prvoradým hľadiskom pri rozhodovaní vo všetkých veciach, ktoré sa ho týkajú. Pri určovaní a posudzovaní záujmu maloletého dieťaťa sa zohľadňuje najmä a) úroveň starostlivosti o dieťa, b) bezpečie dieťaťa, ako aj bezpečie a stabilita prostredia, v ktorom sa dieťa zdržiava, c) ochrana dôstojnosti, ako aj duševného, telesného a citového vývinu dieťaťa, d) okolnosti, ktoré súvisia so zdravotným stavom dieťaťa alebo so zdravotným postihnutím dieťaťa, e) ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do jeho dôstojnosti a ohrozenie vývinu dieťaťa zásahmi do duševnej, telesnej a citovej integrity osoby, ktorá je dieťaťu blízkou osobou, f) podmienky na zachovanie identity dieťaťa a na rozvoj schopností a vlôh dieťaťa, g) názor dieťaťa a jeho možné vystavenie konfliktu lojality a následnému pocitu viny, h) podmienky na vytváranie a rozvoj vzťahových väzieb s obidvomi rodičmi, súrodencami a s inými blízkymi osobami, i) využitie možných prostriedkov na zachovanie rodinného prostredia dieťaťa, ak sa zvažuje zásah do rodičovských práv a povinností.

13. Zo súdneho spisu vyplýva, že súd prvej inštancie vykonal na objasnenie skutočného stavu veci dokazovanie v takom rozsahu, že sa oboznámil s návrhom na začatie konania, jeho doplnením navrhovateľom, vyjadreniami matky a kolízneho opatrovníka, rozsudkom Okresného súdu Topoľčany č. k. 10 P 9/2017-79 z 28. júna 2017, vykonal výsluch matky, ktorá na pojednávaní vyjadrila súhlas s návrhom a rovnako tak sa súhlasne vyjadril kolízny opatrovník. Bez vykonania ďalších dôkazov, či overenia pravdivosti tvrdení účastníkov, bez vykonania dôkazu vo vzťahu k vylúčeniu otcovstva, na jedinom pojednávaní potom na základe takto zisteného stavu veci rozhodol o tom, že navrhovateľ nie je otcom maloletej.

14. Dovoľanie generálneho prokurátora je potrebné vnímať ako mimoriadny opravný prostriedok v tom zmysle, že jeho využitie by malo byť výnimočné a využívané len v prípadoch stanovených zákonom. Ustanovenie § 78 vymedzuje prípustnosť dovolania generálneho prokurátora z pohľadu troch kritérií, a to kritéria legitímneho cieľa, kritéria subsidiarity a kritéria proporcionality. Legitímny cieľ možno vnímať ako racionálne zdôvodniteľný zmysel zásahu do konečného rozhodnutia v záujme vyššieho dobra, aby bolo vydané rozhodnutie v súlade s princípom spravodlivého súdneho konania, najmä, aby boli zachované základné procesné práva strán, aby konanie ako celok bolo spravodlivé a aby jeho vydaním nedošlo k spochybneniu súdnictva ako takého. Proporcionality vyjadruje balans medzi záujmom zmeniť rozhodnutie a záujmom zachovať právnu istotu a do rozhodnutia nezasahovať; záujem zmeniť rozhodnutie prichádza do úvahy, ak sú v rozhodnutí alebo v konaní, ktoré mu predchádzalo, závažné fundamentálne chyby spôsobilé zásadným spôsobom narušiť integritu konania. Subsidiarita znamená, že pred podaním dovolania generálneho prokurátora má vždy prednosť iný prostriedok nápravy; v mimosporových konaniach CMP uvádza, že postačí ak iné prostriedky nápravy nie sú prípustné, a to v čase podania dovolania generálneho prokurátora.

15. Podmienky prípustnosti dovolania generálneho prokurátora v danom prípade boli splnené.

16. Ako už bolo spomenuté dovolanie generálneho prokurátora je subsidiárnym mimoriadnym opravným prostriedkom; podľa Civilného mimosporového poriadku je prípustné iba za predpokladu, ak nápravu nemožno v čase podania dovolania dosiahnuť inými prípustnými opravnými prostriedkami. Zo spisu je zrejmé, že napadnuté rozhodnutie nadobudlo právoplatnosť 27. júla 2018, nápravu rozhodnutia nie je možné dosiahnuť inak ako podaním dovolania, nakoľko voči rozhodnutiu v čase podania dovolania

generálneho prokurátora nebolo možné využiť k náprave iný prípustný opravný prostriedok, preto podmienka subsidiarity je splnená.

17. Princíp proporcionality, vyjadrený v § 78 ods. 2 CMP, vychádza z konštantnej judikatúry Európskeho súdu pre ľudské práva. Európsky súd pre ľudské práva interpretuje článok 6 (právo na spravodlivý proces) Európskeho dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd tak, že základným aspektom vlády práva je princíp právnej istoty, ktorý okrem iného vyžaduje, aby konečné rozhodnutia súdov neboli opätovne preskúvané. Právo na spravodlivý proces, v súlade s princípom *res iudicata*, zahŕňa požiadavku, aby bolo konečné súdne rozhodnutie nezmeniteľné. Táto interpretácia bola prijatá v prípade *Brumarescu v. Rumunsko* (sťažnosť č. 28342/95) a neskôr rozvíjaná v ďalších početných prípadoch. Európsky súd pre ľudské práva pripúšťa zásah do konečného súdneho rozhodnutia, ako výnimku zo zásady právnej istoty a zo zásady *res iudicata*, ak je takýto zásah odôvodnený potrebou nápravy fundamentálnej chyby súdneho rozhodnutia. Inými slovami, zásah (teda zrušenie alebo zmena konečného súdneho rozhodnutia) musí byť legálny (spôsobom ustanoveným zákonom), musí byť legitímny (legimita je daná potrebou nápravy fundamentálnej chyby) a musí byť proporcionálny. Proporcionálnosť musí existovať medzi záujmom na nezmeniteľnosti konečného súdneho rozhodnutia (na jednej strane) a legitímnym cieľom zásahu (na strane druhej). Možno konštatovať, že Európsky súd pre ľudské práva pristupuje k posudzovaniu otázky proporcionality medzi označenými cieľmi tak, že záujem na zachovaní (nezmeniteľnosti) konečného súdneho rozhodnutia prevažuje. Podľa Európskeho súdu pre ľudské práva odklon od princípu právnej istoty je ospravedlniteľný iba v prípadoch, keď sa vyskytnú okolnosti podstatného a naliehavého charakteru. Právomoc vyšších súdov zrušovať alebo meniť záväzné a vykonateľné súdne rozhodnutia by mala byť vykonávaná na účely nápravy fundamentálnych chýb. Táto právomoc musí byť vykonávaná tak, aby bola v čo najvyššej možnej miere a dodržaná spravodlivá rovnováha medzi záujmami jednotlivca a potrebou zabezpečiť efektívnosť súdneho systému (*Giuran v. Rumunsko*, sťažnosť č. 24360/04).

18. Európsky súd pre ľudské práva chápe pojem „fundamentálna chyba“ pomerne úzko. Musí ísť o pochybenie, ktoré má vplyv na celkovú integritu a verejnú reputáciu súdneho procesu. Za takéto fundamentálne chyby možno (okrem iného) považovať arbitrárnosť rozhodnutia či zanedbanie vykonania dôležitých dôkazov. Fundamentálnou chybou naopak nie je nesprávna interpretácia právneho predpisu v prípadoch, kedy na určitú otázku existujú viaceré právne názory.

19. Vádu napadnutého rozsudku súdu prvej inštancie je v prejednávanom prípade potrebné charakterizovať ako fundamentálnu z dôvodu, že rozhodnutím súdu prvej inštancie v danej veci došlo k porušeniu základných princípov mimosporového konania, keď súd povrchne a nedostatočne zistil skutočný stav veci, resp. svoju povinnosť skutočný stav veci zistiť v rozpore s kogentnými ustanoveniami CMP celkom opomenul.

20. Generálny prokurátor v danej veci odôvodnil dovolanie dovolacím dôvodom podľa § 83 písm. h/ CMP, teda namietal nesprávne, resp. neúplné zistenie skutočného stavu veci.

21. Dovolací súd po preskúmaní veci zistil, že súd prvej inštancie sa obmedzil len na zistenie, že matka maloletej a F. nie sú manželmi, že ako otec bol F. zapísaný do rodného listu maloletej X. na základe súhlasného vyhlásenia rodičov. Súd prvej inštancie vykonal na objasnenie skutočného stavu veci dokazovanie v takom rozsahu, že sa oboznámil s návrhom na začatie konania, jeho doplnením navrhovateľom, vyjadreniami matky a kolízneho opatrovníka, rozsudkom Okresného súdu Topoľčany č. k. 10 P 9/2017-79 z 28. júna 2017, vykonal výsluch matky, ktorá na pojednávaní vyjadrila súhlas s návrhom a rovnako tak sa súhlasne vyjadril kolízny opatrovník. Bez vykonania ďalších dôkazov či overenia pravdivosti tvrdení účastníkov potom na základe takto zisteného stavu veci rozhodol o tom, že navrhovateľ F. nie je otcom maloletej.

22. Podľa Čl. 6 základných princípov CMP súd postupuje v súčinnosti s účastníkmi konania tak, aby zistil skutočný stav veci. Súd je povinný na účely zistenia skutočného stavu veci vykonať všetky potrebné dôkazy, aj keď ich účastníci konania nenavrhli. Uvedený článok determinuje materiálne vedenie

konania a ukladá súdu povinnosť zistiť skutočný stav veci. Ak aj účastníci konania nevyvinú aktivitu, aby bol skutočný stav veci dostatočne spoľahlivo zistený pre následné rozhodnutie, má súd podľa vyšetrovacieho princípu povinnosť prebrať za nich procesnú aktivitu a vykonať aj dôkazy, ktoré účastníci nenavrhlí. Dôkazné bremeno a zodpovednosť za riadne zistenie skutočného stavu veci má teda súd. Na článok 6 nadväzujú aj ďalšie ustanovenia mimosporového kódexu normujúce, že súd je povinný zistiť skutočný stav veci (§ 35 CMP) a vykonať aj iné dôkazy, ako navrhli účastníci, ak je to potrebné na zistenie skutočného stavu veci (§ 36 CMP). V tejto súvislosti je možné poukázať aj na uznesenie Ústavného súdu SR z 24. apríla 2003, podľa ktorého je všeobecný súd povinný a oprávnený v nesporových (mimosporových) konaniach vykonávať dôkazy nielen v rozsahu svojej zákonnej kompetencie, ale aj v rozsahu ústavnej zodpovednosti za zistenie skutkového stavu, ktoré nemôže závisieť od vôle účastníkov konania (IV. ÚS 78/03).

23. Vychádzajúc z uvedeného nemôže dovolací súd konštatovať iné, než, že napadnuté rozhodnutie, ktoré súd prvej inštancie vydal na podklade ním vykonaného dokazovania a (nedostatočne) zisteného stavu veci, je v rozpore s citovaným princípom materiálnej pravdy a vyšetrovacím princípom, na ktorých je postavené civilné mimosporové konanie. Preto súdom prvej inštancie vykonané dokazovanie, zistený stav veci a na ňom založené rozhodnutie, s ohľadom na predmet a povahu konania, neobstoí a toto rozhodnutie treba považovať za arbitrárne a neudržateľné. V konaní o zapretie otcovstva má vo veci konajúci súd legálnu povinnosť vykonať dokazovanie v takom rozsahu, a to aj nad rámec návrhov účastníkov konania, aby mohol svoje rozhodnutie založiť na spoľahlivo zistenom skutočnom stave veci, teda, aby bez založenia dôvodných pochybností osvedčil, či daná osoba je alebo nie je otcom maloletého dieťaťa. V takýchto prípadoch nie je možné kvalifikovať súhlasné vyhlásenie účastníkov konania o súhlase s tým, že osoba (účastník konania) nie je otcom maloletej bez vykonania ďalšieho dokazovania (ako to urobil súd prvej inštancie) ako spoľahlivo zistený skutočný stav a postačujúci podklad pre spravodlivé rozhodnutie vo veci, a to najmä s ohľadom na možnosti dokazovania, ku ktorému je možné, s prihliadnutím na súčasnú úroveň vedeckého poznania, pristúpiť (napríklad testovanie a analýza DNA). Treba podotknúť, že súčasná veda je schopná stanoviť pravdepodobnosť, že osoba je biologickým rodičom dieťaťa na takej vysokej úrovni, ktorá hraničí s istotou. Závažným dôsledkom nedostatočného zistenia skutočného stavu veci zo strany súdu je potom aj bezprostredný zásah do plejády práv, ktoré vychádzajú zo vzťahu rodič - dieťa (právo dediť, právo na výživné, právo poznať vlastných rodičov, právo podieľať sa na výchove dieťaťa a ďalšie). Práve na základe týchto skutočností dovolací súd uzatvára, že súd prvej inštancie objasnil skutočný stav veci nedostatočne a neúplne, a v konečnom dôsledku je tak napadnuté rozhodnutie vo výslovnom rozpore s Čl. 6, § 35 a § 36 CMP, teda principiálnymi základmi mimosporového konania (vyšetrovací princíp a princíp materiálnej pravdy), pričom táto vada predstavuje v danom prípade takú závažnú okolnosť, že je potrebné ju vnímať ako fundamentálnu vadu, ktorou rozhodnutie trpí, a preto záujem na náprave tejto vady prevyšuje záujem nad rešpektovaním princípu právnej istoty.

24. Z uvedeného vyplýva, že princíp proporcionality bol dodržaný a dovolanie generálneho prokurátora bolo v zmysle ustanovenia § 78 CMP prípustné i opodstatnené. Dovolací súd preto napadnuté rozhodnutie v zmysle § 449 ods. 1 CSP v spojení s § 86 CMP zrušil a vec vrátil súdu prvej inštancie na ďalšie konanie.

25. Toto rozhodnutie prijal senát dovolacieho súdu pomerom hlasov 3 : 0.

Poučenie:

Proti tomuto uzneseniu nie je prípustný opravný prostriedok.